

Dugo iščekivan frazeološki dvojezičnik

(Dalibor Vrgoč, Željka Fink Arsovski: *Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2008.)

Zadatak je svake znanstvene discipline, pa tako i frazeologije, da se sustavno izgrađuje u dvama segmentima: teorijskom i praktičnom. Stupanj njezine razvijenosti kao discipline najbolje se vidi pri izradi stručnih frazeoloških rječnika koji objedinjuju navedena dva segmenta.

U hrvatskoj frazeografskoj praksi dvojezični frazeološki rječnici javljaju se sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća kada izlazi veliki dvosvežačni *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik* (u redakciji Antice Menac, 1979./1980.) i *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (u redakciji Josipa Matešića, 1988.). Također, tih je godina pri Zavodu za lingvistikku Filozofskog fakulteta u Zagrebu Antica Manac osmislila, organizirala i dovela do realizacije projekt malih dvojezičnih (i trojezičnih) frazeoloških rječnika. Iako je u okviru navedenoga projekta svjetlo dana ugledalo desetak malih frazeoloških rječnika (Menac–Rojs: *Hrvatsko-slovenski frazeološki rječnik*, Menac–Pintarić: *Hrvatsko-poljski frazeološki rječnik*, Blaževac: *Hrvatsko-francuski frazeološki rječnik*, Menac–Trostinska: *Hrvatsko-rusko-ukrajinski frazeološki rječnik*, Cvjetković-Kurelec: *Hrvatsko-novogrčki frazeološki rječnik*, Bricko–Salopek: *Hrvatsko-grčki frazeološki rječnik*, Novaković–Perić–Tajčević–Vratović: *Hrvatsko-latinski frazeološki rječnik*, Menac–Vučetić: *Hrvatsko-*

-talijanski frazeološki rječnik, Menac–Sesar–Kuchar: *Hrvatsko-češko-slovački frazeološki rječnik*), do sada nije napravljen hrvatsko-engleski frazeološki rječnik.

Rječnik je nastao intenzivnim radom i entuzijazmom profesionalnog znalca engleskoga jezika – Dalibora Vrgoča i vrsne frazeološke teoretičarke i frazeografkinje s bogatim iskustvom – Željke Fink Arsovski, koja u svojoj znanstvenoj bibliografiji već bilježi vrhunska frazeografska djela (suautorica je prvoga jednojezičnoga *Hrvatskoga frazeološkoga rječnika* (2003.) i autorica *Hrvatsko-slavenskoga rječnika poredbenih frazema* (2006.)).

Ovaj rječnik ispunjava veliku prazninu koja postoji u sustavnoj izradi frazeoloških rječnika, a svojim opsegom (veliki frazeološki dvojezični rječnik) i pristupom obradi frazeološke građe novina je u dvojezičnoj frazeografskoj praksi. Frazeološka je građa usustavljena prema prepoznatljivim i svjetski relevantnim načelima *zagrebačke frazeološke škole* što se ponajbolje vidi u tretiranju minimalnoga frazeološkog opsega (frazema-fonetske riječi), koji je upravo navedena škola izolirala kao relevantnu jedinicu u svakom budućem frazeološkom proučavanju, ali i postavljanju jasne i čvrste granice prema kolokativnim, fakultativnim i rekcijским dijelovima frazema. Na zasadama istoga učenja mjesto u rječniku našli su samo frazemi u užem smislu, dakle oni u kojima je provedena djelomična ili potpuna desemantizacija frazemskih sastavnica, a cijeli je izraz dobio novo značenje.

Hrvatsko-engleski frazeološkog rječnik autorā Dalibora Vrgoča i Željke Fink Arsovski obasiže preko 1000 stranica i ima oko 9000 frazema. Makrostruktura

započinje *Predgovorom* u kojem se nalaze osnovni podatci o rječniku, tj. razrađena je koncepcija rječnika, iznose se načela za odabir građe i način njezine obrade. Takva su poglavlja u frazeološkim rječnicima ključna za korisnika koji pomnim iščitavanjem dobiva važne obavijesti kako se služiti rječnikom.

Glavninu knjige čini sam rječnik. Riječ je o prijevodnom, korpusno utemeljenom hrvatsko-engleskom rječniku koji ima i elemente objasnidbenoga rječnika. Rječnički je članak pod odgovarajućom nadnatuknicom oblikovan tako da se uz hrvatsku frazemsku natuknicu nalazi pripadajuće frazeološko značenje, a zatim slijedi engleska istovrijednica (ili više njih). Uz svaku se englesku istovrijednicu frazema nalazi odgovarajući primjer na engleskom jeziku. Iako se neki rječnici hvale da primjenjuju semantički kriterij pri određivanju nadnatuknice (što god im to značilo!), ovaj je rječnik krenuo najprimjerenijim mogućim izborom za korisnika, a to je morfološki kriterij izbora nadnatuknice. Semantički bi izbor otežao korištenje rječnikom jer barem u ovim jezičnim jedinicama nije uvijek transparentno koliko je u formiranju frazemskoga značenja sudjelovao neki njegov formalni dio.

Svaki je hrvatski frazem u rječniku naveden samo na jednom mjestu s pripadajućom obradom značenja. Iznimku čine oni frazemi koji imaju nezavisnu svezu dviju glavnih riječi (*dušom i tijelom, biti kuhan i pečen*) i oni u kojima je imenična sastavnica varijantna (*izgubiti / gubiti pamet (razum), platiti glavom (životom)*). Ti frazemi imaju obradu pod pozicijski prvom riječju, a pod drugom je frazem samo naveden i upućen na mjesto obrade. Takav

je način obrade u frazeografiji rječnika mnogo bolji od prevladanoga kriterija navođenja pod svakom punoznačnom riječju jer stvara red u frazeološkoj građi, samim time i rječniku, te pridonosi ekonomičnosti koja u ovakvim velikim rječnicima nije zanemariva činjenica.

Rječnik iznad svega poštuje strogo postavljene kriterije o granicama frazema što se reflektira u navođenju kolokata i rekcije frazema. Problemi koji se mogu javiti pri izradi dvojezičnih ili višejezičnih frazeoloških rječnika upravo se i tiču granica frazema, a vuku podlogu u različitim teorijskim pristupima samoj frazeološkoj jedinici. Bitne razlike u učenju i obradi frazema mogu biti kamen spoticanja pri izradi rječnika u kojima se nalaze frazemi jezika drugih jezičnih skupina zajedno sa slavenskima upravo zbog poimanja idiomatičnosti koja se u nekim neslavenskim frazeologijama spustila i na razinu jednorječnice. Međutim, vidimo da je ovaj rječnik prevladao moguće poteškoće i u postavljanju granica krenulo se iz perspektive polaznoga jezika (hrvatskoga) i njegove već uhodane frazeografske prakse. Stoga kao frazeološki ekvivalenti nisu navedene engleske jednorječnice.

Kod polisemnih je frazema struktura frazemskoga članka razvedenija jer je iza svakoga pojedinog značenja donesena engleska istovrijednica s primjerima. Kao što je već prethodno rečeno, svaki je primjer u ciljnom jeziku odabran s iznimnom pomnjom i nosi oznaku izvora. Iako rječnik ne navodi stilističku odrednicu (koja je i inače u frazeologiji problematična za određivanje zbog individualne i sociološke uvjetovanosti), prema dobro označenoj oznaci izvora u većini primjera dobivamo i takav pouzdani podatak. Moramo ovdje

istaknuti da se u rječniku ne miješa polisemija s konverzijom koja je uvjetovana različitim kategorijalnim značenjem. Do sada je upotreba frazema s različitim kategorijalnim značenjima bila ili neuočena i nezabilježena (što svakako ovisi i o korpusu primjera sastavljača rječnika) ili zapažena, ali neadekvatno obilježena (poput polisemije).

U dodatku se rječnika nalazi *Englesko-hrvatsko kazalo frazema* i *Popis izvora*. Abecedno će kazalo biti od pomoći onim korisnicima koji nisu govornici hrvatskoga jezika, da bez gubljenja vremena pronađu traženi frazem i njegovu definiciju u hrvatskom jeziku, ali i sinonimne frazeme u engleskom jeziku. Taj će dio rječnika biti od velike važnosti dok ne iziđe i englesko-hrvatski frazeološki rječnik (nadajmo se istih autora!). Popis izvora pokazuje da su primjeri za ovaj rječnik skupljani iz reprezentativnoga korpusa, od književnih djela i tiskovina do mrežnih pretraživača.

Osim toga, u rječniku je velika pozornost posvećena semantici frazema i pronalaženju odgovarajućih frazemskih istovrijednica u engleskom jeziku. Ako je istovrijednica više, prvo je navedena ona koja ima potpunu podudarnost s hrvatskom (i značenjski i strukturno i prema sastavnicama, imaju istu sliku i semantički talog), a zatim tek oni frazemi koji se podudaraju samo značenjski. Autori pokušavaju, gdje god je to moguće, navesti i one frazeme koji u engleskoj (ali i hrvatskoj) frazeografskoj praksi još nisu zabilježeni i obrađeni, što pridonosi suvremenosti rječnika. Izborom desne strane sasvim spontano nastaje sinonimni niz.

Iako je svrha dvojezičnih rječnika uglavnom didaktička (što je jednim dije-

lom i svrha ovoga rječnika!), ovaj rječnik dobrim dijelom nadilazi tu svrhovitost jer daje bogatu građu i temelje otvaranju znanstvenih frazeološko-komparativnih istraživanja između dvaju genetski i tipološki vrlo različitih jezika. Takva nam istraživanja mogu pružiti uvid u to kako pripadnici različitih kultura konceptualiziraju svijet oko sebe putem vlastitoga jezika. Tako se dobiva pregršt podataka kojima se popunjava slika o kulturama naroda, njihovoj povijesti, njihovim vezama, tradiciji, vjeri, mitologiji i običajima. Svakako, ne smijemo zanemariti ni činjenicu da engleski jezik kao jezik globalne komunikacije vrši u današnje vrijeme velik utjecaj na jezike diljem svijeta pa tako i na hrvatski jezik ostavljajući tragove i u frazeologiji.

Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik popunjava veliku prazninu u hrvatskoj frazeografskoj praksi dvojezičnih rječnika i daje temelje za poredbena istraživanja frazeologijā dvaju jezika. Riječ je o rječniku u kojem su primijenjena najsuvremenija lingvistička načela. On se temelji na spoznajama korpusne lingvistike, leksikografije, frazeologije i frazeografije.

Privlačan format rječnika, frazeografski dorađen pristup frazeološkim jedinicama, koje postaju lako pronalazljive korisniku rječnika, orijentacija na najčestotnije frazeme u različitim funkcionalnim stilovima, svakako su odlični razlozi da se posegne za ovim rječnikom bilo u korisničke ili znanstvene svrhe. Frazeološka publika s nestrpljenjem očekuje i obratni rječnik istih autora!

Barbara Kovačević